

Forenede sager T-24/93, T-25/93, T-26/93 og T-28/93

Compagnie maritime belge transports SA m.fl.
mod
Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber

»Konkurrence — international søtransport —
linjekonferencer — forordning (EØF) nr. 4056/86 —
påvirkning af samhandelen — kollektiv dominerende stilling —
gennemførelse af en aftale indeholdende en eneret — 'fighting ships' —
loyalitetsrabatter — bøder — kriterier for udmåling heraf«

Rettens dom (Tredje Udvidede Afdeling) af 8. oktober 1996 ..... II - 1207

Sammendrag af dom

1. *Transport — søtransport — konkurrenceregler — gruppefritagelse — restriktiv fortolkning — fritagelse for aftaler om fordeling af afsejlinger mellem medlemmer af en linjekonference — rækkevidde*
(EF-traktaten, art. 85, stk. 3; Rådets forordning nr. 4056/86, art. 3)
2. *Konkurrence — dominerende stilling — kollektiv dominerende stilling — begreb — linjekonference*
(EF-traktaten, art. 86; Rådets forordning nr. 4056/86, art. 1, stk. 3, litra b))

3. *Konkurrence — dominerende stilling — tilstedeværelse — meget store markedsandele — normalt tilstrækkeligt*
(EF-traktaten, art. 86)
4. *Konkurrence — dominerende stilling — forpligtelser, der påbyr den dominerende virksomhed — brug i rimeligt omfang af ret til at nedlægge veto mod, at andre virksomheder kommer ind på markedet*
(EF-traktaten, art. 86)
5. *Konkurrence — administrativ procedure — retten til kontradiktion — meddelelse af klagepunkter*
6. *Konkurrence — dominerende stilling — misbrug — det ønskede resultat ikke opnået — uden betydning*
(EF-traktaten, art. 86)
7. *Transport — søtransport — konkurrenceregler — dominerende stilling — misbrug — absolut forbud — fritagelse ikke meddelt ved forordning nr. 4056/86*
(EF-traktaten, art. 86; Rådets forordning nr. 4056/86)
8. *Transport — søtransport — konkurrenceregler — spørgsmålet, om artikel 85 finder anvendelse på en linjekonferences loyalitetsaftaler — betingelser — Kommissionens beføjelser*
(EF-traktaten, art. 85; Rådets forordning nr. 4056/86, art. 5, stk. 2, og art. 7)
9. *Transport — søtransport — konkurrenceregler — dominerende stilling — misbrug — linjekonference — aftaler om 100%’s loyalitet pålagt ensidigt, herunder ved job-salg, med sortlistning af illoyale afskibere*
(EF-traktaten, art. 86)
10. *Konkurrence — karteller — dominerende stilling — påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater — kriterier ved vurderingen heraf*
(EF-traktaten, art. 85 og 86)
11. *Konkurrence — bøder — størrelse — udmåling — kriterier — forsætlig overtrædelse — overtrædelsens grovhed — praksis iværksat af en linjekonference med en dominerende stilling med henblik på at fortrænge en konkurrent fra markedet*
(EF-traktaten, art. 86)
12. *Konkurrence — bøder — medlemmerne af en linjekonference anset for ansvarlige for dennes adfærd — størrelse — udmåling på grundlag af medlemmernes deltagelse — tilladt*

13. *Konkurrence — bøder — størrelse — udmåling — kriterier — den pågældende virksomheds samlede omsætning — omsætning vedrørende de af overtrædelsen omfattede varer — hensyntagen til begge*
(Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2, og forordning nr. 4056/86, art. 19)

14. *Annulationsøgsmål — anbringender — magtfordrejning — begreb*

15. *Annulationsøgsmål — akter, der kan være genstand for søgsmål — beslutning, hvorved der pålægges en bøde for overtrædelse af konkurrencereglerne — rentesats ved for sen betaling — omfattet*

1. Da konkurrencebegrænsende karteller principielt er forbudt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, må undtagelsesbestemmelser i en gruppefritagelsesforordning efter deres karakter fortolkes restriktivt. Dette må ligeledes gælde for bestemmelserne i forordning nr. 4056/86, hvorefter visse aftaler undtages fra forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, idet forordningens artikel 3 er en gruppefritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.

Artikel 3, litra c), i forordning nr. 4056/86 vedrørende samordning eller fordeling af afsejlingerne eller anløbene »mellem konferencens medlemmer« finder ikke anvendelse på aftaler om fordeling af trafik mellem linjekonferencer, navnlig ikke fordi fritagelsen i første række vedrører aftaler om fastsættelse af tariffer.

2. Traktatens artikel 86 kan finde anvendelse i tilfælde, hvor flere virksomheder tilsam-

men indtager en dominerende stilling på det relevante marked. En kollektiv dominerende stilling forudsætter, at vedkommende virksomheder har så snævert et samarbejde, at de kan føre samme markedspolitiske linje.

Dette kan være tilfældet med hensyn til rederier, som udgør en linjekonference i henhold til artikel 1, stk. 3, litra b), i forordning nr. 4056/86, og som på grund af den tætte forbindelse, der er mellem dem, på det relevante marked i fællesskab vil kunne gennemføre en praksis på en sådan måde, at den udgør en ensidig adfærd.

3. En dominerende stilling kan følge af en række faktorer, der isoleret set ikke nødvendigvis er afgørende. Dog udgør meget store markedsandele i sig selv, medmindre der foreligger usædvanlige omstændigheder, et bevis for, at der foreligger en dominerende stilling.

4. Traktatens artikel 86 indebærer for en virksomhed i en dominerende stilling, at virksomheden, uafhængigt af årsagerne til den stilling, den har, er særligt forpligtet til ikke ved sin adfærd at skade en effektiv og ufordrejet konkurrence på fællesmarkedet. Artikel 86 omfatter således enhver adfærd, udvist af en markedsdominerende virksomhed, som efter sin art bevirker, at der lægges hindringer i vejen for, at den endnu bestående konkurrence på et marked, der allerede er afsvækket som følge af den pågældende virksomheds tilstedeværelse, opretholdes.
5. En beslutning, hvorved der fastslås en overtrædelse af konkurrencereglerne, skal ikke nødvendigvis være en kopi af meddelelsen af klagepunkter.
6. Når en eller flere virksomheder, der har en dominerende stilling, faktisk gennemfører en praksis med henblik på at fortrænge en konkurrent, er det ikke tilstrækkeligt til at udelukke et misbrug af en dominerende stilling som omhandlet i traktatens artikel 86, at det ønskede resultat ikke blev opnået.

Selv om eksistensen af en dominerende stilling ikke afskærer en virksomhed, der har denne stilling, fra at beskytte sine egne handelsmæssige interesser, når disse trues, og selv om denne virksomhed har ret til i rimeligt omfang at udføre de handlinger, den skønner fornødne med henblik på at beskytte sine interesser, kan man dog ikke anerkende sådanne former for adfærd, når de har til formål at styrke denne dominerende stilling og misbruge den.

En virksomhed, der har en dominerende stilling og en eneret, som dog kan fraviges med virksomhedens samtykke, skal indskrænke sig til kun i rimeligt omfang at bruge den af aftalen følgende ret til at nedlægge veto mod, at andre virksomheder kommer ind på markedet. En virksomhed bruger ikke sin vetoret i rimeligt omfang, når den konsekvent kræver aftalen nøje overholdt med henblik på at fortrænge den eneste konkurrent på markedet.

7. Da der ikke efter traktatens artikel 86 kan meddeles nogen fritagelse fra forbuddet mod at misbruge en dominerende stilling, og da det følger af principperne om retsreglernes trinfølge, at en bestemmelse i afledet ret ikke kan dispensere fra en bestemmelse i traktaten, kan forordning nr. 4056/86 ikke fortolkes således, at der herved meddeles en fritagelse, hvilket understreges af, at det anføres i forordningens artikel 8, stk. 1, at misbrug af en dominerende stilling som omhandlet i traktatens artikel 86 forbydes, uden at forudgående afgørelse herom er påkrævet.
8. Når der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85 som følge af, at en linjekonferences loyalitetsaftaler ikke er i overensstemmelse med artikel 5, stk. 2, i forordning nr. 4056/86, kan Kommissionen i medfør af forordnin-

gens artikel 7 henstille til konferencens medlemmer at bringe loyalitetsaftalerne i overensstemmelse med bestemmelsen.

9. Der er tale om misbrug af en dominerende stilling, når en linjekonference ensidigt pålægger afskiberne aftaler om 100%’s loyalitet, herunder ved fob-salg, og foretager »sortlistning« af illoyale afskibere med henblik på at straffe dem. En sådan praksis indebærer set under ét en begrænsning af brugernes frihed og påvirker dermed konkurrencesituationen for konkurrenterne.

10. For at en aftale mellem virksomheder kan påvirke handelen mellem medlemsstater, skal den på samme måde som et misbrug af en dominerende stilling gøre det muligt på grundlag af en række objektive retlige eller faktiske omstændigheder med en tilstrækkelig grad af sikkerhed at forudse, at den kan udøve direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på handelsstrømmene mellem medlemsstaterne på en måde, som kan skade virkeliggørelsen af formålene med et fælles marked mellem medlemsstaterne. Det er således navnlig ikke nødvendigt, at den anfægtede adfærd faktisk har påvirket samhandelen mærkbart. Det er tilstrækkeligt, at det bevises, at den omhandlede adfærd kan have en sådan virkning.

Formålet med aftaler mellem linjekonferencer, hvorved det forbydes medlemmerne af en konference som uafhængige rederier at betjene en linje fra fællesskabshavne, der svarer til en anden i aftalen deltagende linjekonferences aktivitetsområde, er yderligere at opdele markedet for søtransportydelse, som tilbydes af virksomheder i Fællesskabet, og sådanne aftaler kan dermed påvirke samhandelen mellem medlemsstater. Aftalerne kan endvidere indirekte påvirke konkurrencen på fællesmarkedet, dels mellem de af aftalen omfattede fællesskabshavne, idet deres bagland ændres, dels mellem de aktiviteter, der foregår i baglandet.

Med hensyn til det af artikel 86 omfattede misbrug skal der ved afgørelsen af, om samhandelen mellem medlemsstater kan anses for at være påvirket som følge af misbrug af en dominerende stilling, lægges vægt på virkningerne heraf for en effektiv konkurrencestruktur på fællesmarkedet. En praksis, hvorefter en gruppe af virksomheder forsøger at fjerne den væsentligste konkurrent, der er etableret på fællesmarkedet, kan efter sin karakter påvirke konkurrencestrukturen på fællesmarkedet og dermed påvirke samhandelen mellem medlemsstater. Hertil kommer, at såfremt rederier udviser en sådan adfærd, kan denne indirekte påvirke konkurrencen på samme måde som aftalerne mellem de konferencer, rederierne er medlemmer af.

11. Ved udmålingen af en bøde for overtrædelse af konkurrencereglerne må det anses for en alvorlig og forsætlig overtrædelse af traktatens artikel 86, at en linjekonference, som har en dominerende stilling, misbruger denne ved at gennemføre en praksis med henblik på at fortrænge den eneste konkurrent på markedet.
12. Da en linjekonference ikke er en juridisk person, kan Kommissionen i tilfælde, hvor den har fremsendt meddelelsen af klagepunkter til alle medlemmerne af konferencen, pålægge dem en bøde direkte i stedet for konferencen, når den fastslår en overtrædelse af traktatens konkurrenceregler. Dette gælder, selv om der i meddelelsen af klagepunkter kun nævnes muligheden af at pålægge konferencen en bøde, idet medlemmerne af konferencen ikke kunne være uvidende om, at der var en risiko for, at der blev pålagt dem en bøde.
- Kommissionen tilsidesætter ikke lighedsgrundsætningen ved i forbindelse med udmålingen af de bøder, der er pålagt de enkelte konferencemedlemmer, at anvende omfanget af virksomhedernes deltagelse i overtrædelsen i stedet for deres andel i konferencens indtægter.
13. Ved vurderingen af omsætningen for virksomheder, som har overtrådt konkurrencereglerne, med henblik på bødeudmålingen kan der både i forbindelse med artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 19 i forordning nr. 4056/86 tages hensyn såvel til virksomhedens samlede omsætning, der giver et — om end omtrentligt og ufuldstændigt — indtryk af dens størrelse og økonomiske styrke, som til omsætningen vedrørende de produkter, som er omfattet af overtrædelsen, hvilket kan give et billede af dennes omfang.
14. En retsakt er kun udtryk for magtdrejning, når det på grundlag af objektive, relevante og samstemmende indicier må antages, at der hermed udelukkende eller i overvejende grad er forfulgt andre hensyn end de angivne. Det er ikke tilfældet, når Kommissionen ved udmålingen af den bøde, der skal pålægges et rederi for overtrædelse af traktatens konkurrenceregler, tager hensyn til en bøde, der nogle måneder forinden at pålagt en anden virksomhed i shippingbranchen, og derved sikrer en sammenhæng i anvendelsen af Fællesskabets konkurrenceregler.
15. Adressaten for en beslutning, hvorved der pålægges en bøde for overtrædelse af konkurrencereglerne, kan under et annullationssøgsmål ved Fællesskabets retsinstanser anfægte den rentesats, som virksomheden efter beslutningen skal betale ved for sen betaling.